

Кушнірова Т.В. Лексема «туман» в суспільній парадигмі Кадзуо Ішігуро / Т.В.Кушнірова // Актуальні проблеми суспільно-політичного дискурсу в лінгвістиці». – Полтава. – 2018. – С.43-48.

Кушнірова Тетяна Віталіївна

д.ф.н., професор кафедри іноземної філології та перекладу,
Полтавський національний технічний університет імені Ю.Кондратюка

ЛЕКСЕМА «ТУМАН» У СУСПІЛЬНІЙ ПАРАДИГМІ КАДЗУО ІШІГУРО

Наразі досить популярними стають проблеми філології, які торкаються компаративного аспекту та констатації того, як це відбивається у мові та передається у перекладі. Цікавим явищем у сучасній філології стає дослідження мовного складу письменників, що мають інше національне коріння, особливості якого безперечно проявляються у мові і впливають не лише на світобачення автора, але і на рецепцію читача. Тому метою нашої статті є багатоаспектний аналіз лексеми «туман» у художньому світі британського письменника японського походження Кадзуо Ішігуро, що передбачає аналіз даного концепту із точки зору англійської та японської традиції та окреслення репрезентації даного поняття при перекладі.

Творчість Кадзуо Ішігуро (Kazuo Ishiguro, народ.1954р.), наразі знаного британського письменника японського походження, виписана у мультикультурному контексті, що окреслює шар літератури, презентованої англійською мовою представниками інших національностей (Салман Рушді, Відіатхар Найпол, Бен Окрі, Ханіф Курейші та ін.). Творчість Ішігуро викликає беззаперечний інтерес серед літературознавців, оскільки це нове явище не лише в британській літературі, а й у світовому мистецтві загалом.

Для мультикультурних текстів характерні певні риси, що мають втілення у різних формах: загострення проблеми національної ідентичності,

співвіднесення долі особистості та долі нації, проекція масштабних подій через індивідуальне фокусування, відсторонений погляд на події, стилістична оригінальність, що характеризується синтезом на мовознавчому рівні, пошук нових, універсальних проблем, що були б близькими кожній людині.

Наразі існує ціла плеяда письменників, котрі вважаються представниками «мультикультуралізму», позиціонують себе «громадянами світу», «міжнародними» письменниками. Одним із таких авторів є Кадзуо Ішігуро (Kazuo Ishiguro, народ. 1954), у творчості якого сплелися воєдино англійська і японська традиція. У його доробку є твори, сюжет яких розгортається у Японії («Там, де в димці пагорби» / *A Pale View of Hills*, 1982; «Художник хиткого світу» / *A Painter of Floating World*, 1986), під час переїзду зі Сходу на Захід «Коли ми були сиротами» (*When We Were Orphans*, 2000), під час дослідження феномену «англійськості» («Залишок дня» / *The Remains of the Day*, 1989), чи мають філософський характер («Безутішні» / *The Unconsoled*, 1995; «Не відпускай мене» / *Never Let Me Go*, 2005), де воєдино сплітаються японська та англійська традиції.

Одним із найвідоміших романів, де вбачається потужний компаративний стрижень, є роман «Не відпускай мене» (2005). Сюжет роману носить умовний та ірреальний характер. Головна героїня, як з'ясовується згодом, не звичайна людина, вона – клон. Кеті розповідає про своє нинішнє життя, що вона – помічник донора (клона, котрий пережив операцію чи операції з виїмки органів для пересадки людині), і згадує своє минуле. Роман має три частини, кожна з яких структурується по-своєму. Автор датує час твору (1990-й рік), а навчальний корпус для клонів – Хейлшем – побудований у 50-х роках. Перша частина присвячена дитинству Кеті та її друзів Рут і Томмі, котре вони провели у Хейлшемі. У другій частині відтворено їхнє життя у Коттеджах, старій фермі, де вони вчилися пристосовуватись до соціуму та з часом ставали помічниками донорів. В останній частині Кеті розповідає про своє справжнє життя: вона уже

одинадцять років допомагає донорам, серед яких були і її друзі – Рут і Томмі, які уже померли, однак залишаються у її серці та «пам'яті».

У художньому просторі роману значне місце посідає лексема «туман», оскільки таке сприйняття дійсності характерне для обох традицій. Героїня згадує своє минуле і намагається віднайти хоча би обриси свого далекого щасливого дитинства. «Driving around the country now, I still see things that will remind me of Hailsham. I might pass the corner of a misty field, or see part of a large house in the distance as I come down the side of a valley, even a particular arrangement of poplar trees up on a hillside, and I'll think: "Maybe that's it! I've found it! This actually *is* ailsham!" Then I see it's impossible and I go on driving, my thoughts drifting on elsewhere» [4]. Місце, де зростали дітлахи, завуальоване туманом, будь-які спроби знайти його виявляються невдалими. Та і спогади про дитинство є туманними, викривленими, оскільки навіть ранки були туманними «a foggy morning», що актуалізує мотив невпевненості та відірваності від своїх коренів.

Для японської культури характерний мотив відірваності від своїх коренів, що спричиняє самотнє існування особистості. Герої роману з'являються нізвідки, і тихо зникають, не залишаючи по собі пам'яті. Примітно, що портретні характеристики героїв не виписані, укрупнюються лише певні риси характеру, за якими герої різняться між собою. Томі бачиться прямолінійним, в дитинстві трохи нервовим хлопчиком, котрий спокійно сприймає своє призначення. Рут портретується примхливою дівчинкою, для якої почуття інших нічого не варті. Кетті, крізь ракурс бачення якої подається оповідь і позиціонуються персонажі, змальовується старанною, правильною героїнею, у фіналі стомленою від життя. У кожного із героїв укрупнюються їхні первинні риси, тоді як візуальна складова залишається поза сюжетом. Тут лексема «туман» проявляється у переносному значенні, оскільки портрети героїв бачаться ніби крізь призму замовчування. Стосунки між персонажами змальовуються теж за допомогою концепту «туман» або його відповідників. Найбільш значимі події із життя

героїв відбуваються саме під дощем, що супроводжується туманом. «That was how Ruth and I came to have our conversation under the eaves. There was fog and drizzle that day» [4]. Психологія героїв теж проектується крізь призму цього природного явища. «I now felt awful, and I was confused. But as we stood there together staring at the fog and rain, I could think of no way now to repair the damage I'd done» [4]. Саме у такий спосіб героям вдається приховати свої почуття, прояв яких для східної філософії не є характерним явищем.

Загалом для художнього простору твору характерний принцип замовчування, що актуалізує мотиви таємниці. Наратор користується певними лексичними конструкціями, евфемізмами, які допомагають приховати справжню сутність речей. Наприклад, операція з видалення органу в англійському варіанті «donation», що відносить нас до східної традиції на семантичному рівні й дослівно перекладається як «пожертвування», у перекладі - «виїмка», перша, друга... четверта, що нівелює культурологічний складник, оскільки люди добровільно жертвували собою на благо інших. Головна героїня (a carer) у романі позиціонується як доглядальниця, помічник донора, а поняття «смерть» у романі не використовується зовсім, а замінюється відповідними евфемізмами. «There are some really good carers who've been told to stop after just two or three years» [4], «He knew he was close to completing and so that's what he was doing» [4]. У перекладі ця традиція зберігається: «завершив, поставив крапку, сказав стоп, закінчив».

Стосунки між героями теж певним чином замовчуються, зокрема про кохання Кеті і Томмі ніде не говориться прямо, однак із їхніх вчинків зрозуміло, що між ними є почуття. Це стає зрозуміло у фінальних сценах, коли після вибачень Рут Кеті починає несамовито ридати [2, с.308]. Стосунки героїв проглядаються ніби у тумані, замовчуються, даючи можливість реципієнту самому домислити ситуацію.

Пейзаж, прикритий туманною завісою, один із основних мотивів японського живопису, у романі стає домінантним мотивом і стає символом незрозумілості, примарності світу, його тлінності та невизначеності. Однією

із основних функцій пейзажу стає здатність вказувати на характер роздумів чи сумнівів героя. Пейзажні замальовки особливо яскраво виписані у фіналі роману, оскільки саме вони передають емоційний стан персонажа. Коли Кеті дізналася про «завершення» Томмі (примітно, що слово «смерть» у тексті не вживається), вона дозволила собі «розкіш»: поїхала до Норфолку, що у свідомості вихованців Хейшейму вважався загубленим краєм, або місцем, де знаходяться загублені річі. "Maybe I just felt like looking at all those flat fields of nothing and the huge grey skies. At one stage I found myself on a road I'd never been on, and for about half an hour I didn't know where I was and didn't care. I went past field after flat, featureless field, with virtually no change except when occasionally a flock of birds, hearing my engine, flew up out of the furrows» [4].

У часопростір роману вплітається потужний міфопоетичний рівень, який проявляється передовсім у міфологемах дому, що має своє представлення й у англійській, й у японських культурах та позиціонується по-різному. Оберегом дому у європейській культурі стає жінка-мати, тоді як у японській культурі домінантним є чоловіче начало. У структурі міфологеми дому константний мотив будинку-пам'яті [3], що існує у спогадах героїв та репрезентує не лише матеріальну але й духовну площину існування персонажа. Нерідко у творчості митця даний мотив, «втрачений щасливий світ минулого – світ будинку дитинства – символічно «матеріалізується» у лейтмотивний образ коробки, скрині, ящичка з таємними скарбами, які герої безуспішно шукають» [1, с.37]. Таким символом будинку-пам'яті у романі стає скринька зі «скарбами» Кеті, оскільки саме в ній зібрані всі дорогі серцю річі, що стають уособленням її «коренів» та ідентичності.

Таким чином, творчість британського письменника японського походження Кадзуо Ішігуро виписана в межах мультикультуралізму, що передбачає поєднання різних культур (західної та східної). Хоча ознаки японської культури чітко не окреслені, але детальний аналіз роману вказує на їх наявність. У романі «Не відпускай мене» митець поєднує різні культурні коди, де у результаті домінантними стають мотиви туги,

покинутості, самотності людини у світі. Англійський контекст представлений на змістовному рівні, тоді як «східний» - на поетологічному (мінімалізм поезики, деталі, засоби характеристики героїв, засоби вираження авторської інтенції і т.д.). Провідним концептом східної філософії стає лексема «туман», що актуалізує значний шар культурологічних проблем, що впливають на ідентифікацію тексту. Туман стає тим символом, через який проектується ретроспекція та пояснюються стосунки між героями. При перекладі семантика даного символу зберігається, що додає оповіді амбівалентності.

Список використаних джерел:

1. Джумайло О. За границями игры: английский постмодернистский роман. 1980-2000 / О.Джумайло // Вопросы литературы. - 2007. - №5. - С.7-45.
2. Исигуро К. Не отпускай меня: Роман / Кадзуо Исигуро; [пер.с англ.Л.Мотылева]. – М.: Эксмо; Спб.: Домино, 2006. – 352с.
3. Усенко О.П. Мифологема дома в творчестве Кадзуо Исигуро / О.П.Усенко // Вісник Дніпропетровського університету імені А.Нобеля. Серія «Філологічні науки». – 2012. - №1 (3). – С.146-149.
4. Ishiguro Kazuo. Never Let Me Go (electronic journal). / Ishiguro Kazuo. Available at:
:http://avalonlibrary.net/Collection_of_193_EBooks/Never%20Let%20Me%20Go%20-%20Kazuo%20Ishiguro.pdf